2

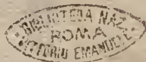
PARAPHRASIS

ANTONII BERGAE TAVRIN.
Philosophi & Medici eorum quæ in quarto libro operis Meteorologici habentur.

DE SIMPLICI GENERATIONE, putredine, coctione, concretione & liquefactione mistorum corporum & perfectorum.

IN MONTE REGALI
Excudebat Leonardus Torrentinus
M D LXV.

REVERENDISSIMO ET ILlustrißimo Domino Hieronymo Roboreo Augustæ Taurin. Ditionisque Subalpinæ Summo Antistiti,

ANTONIVS BERGA S. D.

Ihil est Præsul Amplißime, quod hominũ studia magis excitare videatur, quàm ea ætate uiuere, in qua, qui cæteris imperant, sapientia vitæq; probitate plurimum excellunt. Illo enim tempore liberales disciplinas ita florere nec non incrementum suscipere cernimus, vt qui eis destituti sunt, nullo honore nullaq; laude digni putentur. Itaq; cum me nunc temporis non solum viuere, sed in Academia Serenißimi Principis nostri philosophiam docere contigerit,

quo quidem tempore, qui maiores dignitates obtinuerunt, omni virtutum genere abundant. Me ipsum continere nequaquam potui, quin nouo opere studiorum meorum periculum subirem, Tibiq; illud nuncuparem, quandoquidem de maximis difficillimisq; rebus eam rectè iudicandi facultatem teneas, ut si quid à te comprobatum fuerit, à multis postea laudari facile intelligã, in quo sanè omnis eius quod proponitur laus consistere censetur. Quod quidem libenter ut faciã, admirabiles animi tui dotes in primis cogunt: Quæ an tibi splendorem tribuant, an tu illis potius ornamentum adiungas, nondum patet: videntur enim omnes tecum genitæ, itaq; tuæ esse, vt illis nullo vmquam tempore carere visus fueris. Ex quo illud factum est vt summi Pontifices, Christianissimi Gallorum Reges, & Princeps noster inuictissimus, Te adhuc adolescẽtem summis negotijs præfecerint, multisq; honoribus decorauerint, ut iam nihil deside res, quod beato viro dignum fore putetur. Etenim si fœlicitas in humanarum diuinarumq; rerum cognitione posita est, nec non

in

in ea actione, quæ secundum virtutem fit, quis nam te verè beatum non prædicabit? Nullum enim est scientiarum genus, in quo plurimum non valeas: Religione etiam quã tum emineas; qua item Pietate apud omnes vtaris, qui de vera Christi doctrina aliter sentiebãt, fidẽ fecerunt, quos catholica prædicatione vitæq; in primis sanctimonia ad meliorem sententiam reuocasti, quod illi etiã quotidie probant, quibus summa est egestas, cuius iniurias & calamitates, illos nec quidem sentire pateris, quos semper domi & foris foues: In quo Dei prouidentiam imitaris, illiusq; præceptorum non tantum memor, verum etiam obseruator appares. Nam si Reges qui humana gubernant, sanctum est philosophos esse, cur est quòd qui diuinis præsunt, in luce ipsaq; veritate non debeant philosophari? Nullum siquidem bonum sit, quo illi nõ fruantur, qui pios à Deo Pastores obtinuerunt, quemadmodum omni malo illi crucientur, qui impios habuerunt: Vnde quoscumque Subalpinæ ditionis populos, Deo placere, sperandum est. Nã si Deus aliquã rerum humanarũ curam habet,

bet, ut certè habet, eorum maxime solicitũ esse æquũ est, qui illi ualde similes euaserũt. Quorum præstantißimam actionem cum exerceas atq; hoc unum cordi habeas, ut quos tibi Christus dedit, Christo uiuere cu res. Te Deo charißimum esse, omnes prædicant, eamque sedem etiam consceßurum sperant, in qua Maiorum tuorum gloriam suscitabis: Quod si Deus tibi concesserit, Ego in hac uita quantum fieri poterit, læta bor, post mortem uero cum beatis Mentibus exultabo, Quas ut finem dicendi faciã, rebus tuis semper adesse, interea deprecabor. Vale.

LIBER PRIMVS DE SIMPLICI GENERATIONE ET putredine.

VLLA tractatio eſt, quæ maiorem vtilitatem philoſophiæ & Medicinę ſtudioſis ſuppeditare valeat ea quæ ad ipſas naturæ operationes pertinere cēſetur, quas in miſtis omnibus perfectis primarū qualitatum actionem, & paſsionem concomitari videmus. Quam profectò cum maximis difficultatibus inuolutam eſſe intelligerem, me operæpretium facturum putaui, ſi ea monumentis litterarum mandarem, quæ, librum quartum operis Meteorologici cum interpretarer, veriora ſemper iudicaui. Quod ſane facile præſtabo, ſi totius Methodi exordium ab illis auſpicabor, quæ Peripateticæ diſciplinæ princeps in eo libro docere inſtituit, in quo caloris, frigoris, humoris & ſicci, quę miſtorum corporum prin-

cipia dicuntur, actiones siue operationes declarat, inter quas primum locum simplex generatio & naturalis mistorum perfectorum interitus, qui putrefactio nuncupatur, obtinuerunt: quibus coctio & incoctio succedunt, quæ à calore & frigore etiam ortum habent: deinde vero earum paſsionum ſpecies, quæ humorem & ſiccum miſtorum ſequuntur. Nullum enim miſtum perfectum cum reperiatur, quod ex ſymmetria caloris, frigoris, humoris & ſicci non inſurgat, atq. quod ſui interitum naturalem non patiatur, quando illorum ſymmetria diſſoluitur, de ſimplici ortu & putredine miſtorum omnium agere Ariſt. non autem de ſola viuentium putrefactione nemini dubium extare debet, & ſi exemplum a viuentibus acceptum adiungat, vt quæ difficultatem habent, teſtimonio eorum probet, in quibus quod dubitatur, magis eſt conſpicuum: Nam ſi putredo ſimplici generationi maximè opponitur, quæ inanimatorum propria exiſtit, quod Gal. in opere de Elemẽtis Ariſt. & Hippocratẽ ſequutus, fatetur, de putredine etiam qua inanimata intereunt agi indubitatum eſt; Similares enim partes quæ inanimatæ ſunt ſimplici generatione formantur, conſtant enim

enim ex quattuor elementis, ut puta calido, frigido, humido & ſicco. Metalla pręterea quoniã etiam fiunt ex humidi aquei cum terreſtri ſiccitate concoctione, ſi frigore ſubinde fuerint concreta, in miſtis perfectis connumerantur, de quorum ſane origine, in qua cum imperfectis comunicant in fine tertij libri egit Ariſt. Quare metalla cum ex quattuor elementis producta ſint, putredine etiam unumquodque interire cernimus, nec non elementa quæ impura & quodammodo miſta dicuntur, vnde ignis qui parum aut nihil humoris ſibi miſceri patitur, non putreſcit. De ſola igitur putrefactione viuentium agere Ariſt. non eſt putandum. Marcore enim veluti poſtea oſtendemus naturaliter intereunt uiuentia omnia, quorum corpora putredine vſq. in materiam primam diſſoluuntur.

Caput primum de ſimplici generatione.

SImplex generatio prima eſt actio ſiue operatio, quam calor & frigus efficere ſolent, quandocunque ſiccum & humidũ obtinuerunt. Omnem enim mutationem cum alteratio antecedat, fieri poteſt ut actiuæ qualitates illas ſuperent, quæ patibiles

dicuntur, si illis comparentur, quod si cõtigerit, misti generatio insurgit, in quo qualitates omnes cum inter se agant & patiantur, si patibiles agentes uicerint, naturalem misti interitum sequi oportet, qui putredo dicitur. Quare simplex generatio nihil aliud esse dicitur, quàm mutatio a primis qualitatibus facta, quãdo calor & frigus humidum & siccum obtinnerunt, nam & si mistorum alia calido, alia frigido, alia humido, alia vero sicco temperamento prædita videantur, eorum tamen generatio elementorum mistionem non sequitur, nisi calor & frigus agant, humidum vero & siccum patiantur, caliditas enim a frigore temperata illa est quę humido siccum unit & constare facit, per hanc autem generationem corpora mista coagmentantur, in qua fabrefactione artifex est calor, materia artificij ipsum humidum, caloris actionem excipiens, adiungitur autem siccum, quo stabile firmumq. ipsum humidũ efficiatur, ut actionem caloris retineat, frigidum ipsum apponitur, ut calorem temperatum reddat: siquidem, ueluti admonuimus, calor summus modum eius actionis, quam in constitutione mistorum videmus, non habet: absumit enim & in se tota

ea

eā conuertit. quibus eſt ſuperior. Quare frigidum inter effectrices cauſas generationis reponitur, ſiccum vero cum humido patitur, quoniam humidi mediocritatem quandam efficit, per quam partes eius conſtent nec effluant: Hanc deinde actionem miſti tantum forma ſequitur, non hæc aut illa quidem, ex quo illud ſit, ut in uniuſcuiuſq. miſti putredine, forma, quæ miſti tantum eſt intereat, non autem animati aut inanimati. Ex quattuor uerò Elementis corpora omnia quę miſta ſunt cōſtare oportuit: gignuntur enim & concreſcunt, dum concordi pace conſentiunt atq. perdurant. dum diſsident & mutationibus pluribus ſe exagitant, corrumpuntur: ſi itaq. calidū a generatione quiſpiam ſuſtulerit, concreſcet humidum inopia caloris, ſi ſiccum auferatur, aqua erunt omnia, ſi humidum terra, interibuntq. cuncta quæ ſub cœlo ſunt miſta, vbi enim calidum cum frigido præualent, ita humidum & ſiccum diſponunt, ut à calore miſti forma introducatur & conſeruetur, quare obtinere nihil aliud eſt, quàm vim & facultatem actiuas qualitates habere, ut paſsiuas ita alterent tranſmutent & terminent quòd caloris frigoris humoris & ſicci ea inſurgat cum miſtione pro-

portio, in qua misti natura saluari potest. dominari verò vtcumque si quispiam intelligeret, mistum omne à prędominio aut calidum aut frigidum esse oporteret, cum tamen multa humido aut sicco temperamẽto prædita uideamus. Etenim cum natura misti in qualitatibus refractis maneat, potest vnaquæque illarum agere & pati, in ipsa tamen generatione calidum et frigidũ agunt, patiuntur autem humidum & siccũ. quoniam transmutatio copulatio & terminatio fiunt à calore & frigore, transmutationem vero & alias passiones humidum, & siccum suscipiunt: constare enim, mistum non potest nisi humidum cum sicco copuletur, ipsumq. humidũ terminetur & transmutetur In Elementorum generatione tantum calefaciunt infrigidant humectant & exsiccant: in ea verò quæ mistorum est, etiam transmutant copulant & terminant, propterea quod in eorum generatione mistio requiratur, quam elementorum productio minime postulat, cum altera contrarietatũ cum materia prima sufficiat, ut elementum generetur. Calidum autem & frigidum transmutare dicuntur, quoniam exsiccandi, humectandi, mollificandi & indurandi facultatem hahent, calor enim du

ra corpora mollificat liquefaciendo, frigus autem quoniam humorem non dissoluit› calor præterea humorem absumendo indurat, frigus autem congelando, copulant autem propterea quòd à calore temperato miscibilium vnio proueniat, à calore enim non solum terminus quispiam humido inducitur, sed sicci mistione à calore facta retinetur, calor temperatus ille est qui mistionem facit & seruat, ut frigus etiã illas actiones producere uideatur. Nam si eas actiones in ipsis tantum uiuentibus primæ qualitates facerent, posset aliquis existimare de simplici eorum ortu atq. putredine Aristotelẽ pertractare: at cũ in ijs quæ vita non participant naturam moliri illas videamus, nihil est quod doctos homines aliter sentire cogat. Mistorum enim omnium quæ perfecta sunt principia quattuor sunt elementa, quatenus caliditatem, frigiditatem, humiditatem atq. siccitatem habent, quemadmodum ab Arist. in lib. de ortu & interitu determinatum est; ita ut calor, frigus, humidum, & siccum alterationem faciant, quam forma misti sequitur, ex qua cum ipsis elementis quæ vim materiæ sustinent, totum mistum componitur, ut simplex generatio ex caliditate, frigiditate, humidi-

tate & ſiccitate inſurgat, quę elemẽtares dicuntur, non autem ex ipſo calido, frigido, humido, & ſicco, quæ in viuentibus ſubſtantiæ quædam fore dicuntur: viuentium enim generatio & conſtitutio elementares qualitates nequaquam ſequitur, ſed calidũ & humidum quod eſt in ſemine, vnde viuentia omnia calido & humido magis abũdant, præſertim pueri, qui principia generationis magis attingunt. Per ſimplicem igitur generationem quatenus miſta ſunt producuntur, ex ſemine autem cum calore ſtellarũ & matricis quatenus vitam habent, ita ut in viuentibus duæ ſpectentur formę quæ in animalibus magis ſunt conſpicuæ, quarum alteram, quæ poſterior eſt generatione, marcor niterimit, alteram autem ipſa putredo, quæ in plantis ariditatem; in animalibus autem ſenectutem ſequitur.

Caput ſecundum de putredine.

PVtredo ſimplicem miſtorum perfectorum generationem ſequitur, quæ illi maximè opponitur, propterea quòd miſta omnia perfecta putredine ipſa naturaliter diſſoluantur, quemadmodum ſimplici generatione formantur: Miſtionem autem

per putredinem diſſolui accidit, quoniam in ea calor humidum & ſiccum amplius obtinere non poteſt, ita ut paſsiuæ qualitates dominari videantur: etenim cum calor natiuus ſiue proprius vnicuiq. humido a calore externo diſsipatur, humidum præualet, quod frigiditas copulare, & terminare cum non ualeat, neceſſarium eſt miſti naturalem corruptionem fieri. Quare recte putrefactioné Ariſt. definit interitum proprij caloris eſſe in vnoquoque humido à calore externo. Etenim veluti primũ ab Hippocrate traditum eſt, poteſt calor non ſolũ a frigiditate, humiditate & ſiccitate, verũ etiam ab ipſa caliditate corrumpi. Calor itaq. a calore externo qui eo ualidior exiſtit ideo corrumpitur, propterea quòd humidum quod eſt pabulum illius euocat & abſumit, quemadmodum uidemus maiorem flammam minorem extinguere, quia pabulum minori arripit. Etenim in omni putredine res primum humidiores, poſtea uerò ſicciores euadunt, ita ut nullo humore relicto in puluerem & cinerem abeant, frigus enim quod remanet in extinctione caloris, vnionem humidi & ſicci ſeruare nõ poteſt, quare opus eſt ut miſtum in puluerem & cinerem diſſoluatur. Nam cum

fieri

fieri nequeat, ut corpus omne ab ambiente non alteretur, ambiens calore qui in eo motu, & lumine ſeruatur aptum eſt calorem omnibus corporibus inſitum alterare, qui poſtea mutatus cum proportionem cũ humore nequaquã ſeruet illumq. minimè obtinere ualeat, à calore ambientis euocatur, qui ubi totus diſsipatus fuerit, nullus calor elementaris in miſto remanet. ſed tan tum frigiditas ipſa, quæ quodam etiam mo do putredinis cauſa dici poteſt. Calorem autem extrinſecum effectricem putrefactionis cauſam eſſe, ambientis frigiditas teſtatur, quæ illam fieri prohibet, cum calida anni conſtitutione res facilius putredi ne corripiantur, nec non ea quæ minus ca lori ambiẽtis reſiſtere poſſunt: in omni igi tur putredine a calore externo a frigore autem interno miſti natura deſtruitur, quæ in plantis ariditatem ſequitur, in animalibus uero ipſam ſenectutem, in quibus natu raliter marcore calidum illorum corrumpi tur, ob humidi radicalis conſumptionem, in quibus vita ipſa ſeruatur: calor enim ſem per agens in humidum, tandem illud abſu mit, & ſic a ſe ipſo extinguitur in morte na turali animaliũ: ita ut duos videantur interitus pati, alterũ quatenus viuentia ſunt, alterum

alterum autem quatenus miſta exiſtunt. Nã poſt mortem animalium cadauer relinquitur, quod cum miſtum ſit ex quattuor elementorum qualitatibus conflatum, putredine corrumpitur. Homine enim, quemadmodum Hippocrates teſtatur animam agente, ſingula in propriam naturam diſcedunt, udum inquam in udum, ſiccum in ſiccum, feruidum in feruidum, algidum in algidũ: Nam ſi corpora omnia ex his conſtituta ſunt, in ea etiã in interitu abire oportet, quemadmodum corpus humanũ quod in ſe habet ſanguinem, pituitam & bilem vtranque, quæ quattuor elementorum naturam referunt: ſanguis enim aëri ſimilis eſt, pituita aquæ, melancholia terræ, bilis verò igni. Agere autem animam viuentia omnia intereunte calore natiuo propter alimenti defectũ quem marcorẽ Ariſt. appellauit in libro de morte & vita, ſcriptum eſt. Nam calor uel a ſe ipſo extinguitur, uel a, contrario; à ſe ipſo, quoniam cum continuo agat in humidum radicale, illud conſumit, ita ut ad defectũ pabuli calor natiuus etiam deficiat, quemadmodum flammæ in lucerna accidit, quæ oleo conſumpto extinguitur: in hac autem extinctione caloris & humidi conſumatione mors natu-

ralis

ralis animalium posita est, quę marcorem se quitur. Violenta verò mors accidit, & fit quando à contrarijs causis calor ipse extinguitur, potest aut ab omnibus corrumpi quod primum ab Hippocrate traditum est, quem Arist. in lib. de vita & morte cap. 3. sequutus est: à maiori enim calore potest calor animalium corrumpi, ueluti uidemus fieri a calore uehementissimo & febri li, similiter in ijs qui suffocantur siue strangulantur, extinguitur calor natiuus a maio ri calore, qui nutrimentum rapit minoris caloris, unde si quispiam candelam accensam magno igni admoueat, extinguitur, quoniam maior ignis minoris flammę pabulum arripit. A, frigido uerò calorem natiuum corrumpi, venena, quę summa frigiditate prædita sunt, ostendunt. Diogenes enim cum crudum polypum deuorasset interijt, & Socrates cum cicutam bibisset ab Atheniensibus imperatam, quos in Philosophiam peccare non erubuit. Qui etiam in transitu alpium niuosarum hieme intereunt, a frigore calorem extingui decla rant, ab humido etiam interitum patitur quoniã calorẽ humor obruit & obtũdit, sic citas autem cum nullum alimentum calori suppetere valeat illũ extinguere etiam dici-
tur:

tur: ab ijs autem causis interitus non naturalis viuentium sequitur; naturalis vero tũc fit, quando calor à se ipso extinguitur propter alimenti defectũ, qui ut deficeret cõti nuo in humorẽ agendo fuit in causa, unde cũ animal nutritione destituatur obire necessum est: hoc igitur modo calor naturalis corrumpitur, qui à sanguine ortum habet a calore cordis elaborato, qui quidem nihil aliud est quàm uapor, qui à sanguine eleuatur, quo omnes animalis particulę nutriuntur, quemadmodum docet Arist. in 2. de generat. anim. cap. 3. vbi ait calorem, qui corpus animatum uiuificat, nutrit atq. conseruat, esse sicuti elementum stellarum à quo vita Mundi inferioris gubernatur, quia per omnes illius partes diffunditur, quemadmodum calor cordis qui ab eo ad singula membra transmittitur, omne enim animal natura calidum, & humidum esse oportet, & ipsum viuere tale, senectus autem frigida & sicca est, & quod mortuum videmus: in calido, & humido vita posita est, quare partes corporis duplici calore preditæ sunt, quorum alter proprius illorum est, & suo humori coniunctus, alter uero a corde suscipitur, & hic est qui totú id quod uiuit regit & uiuificat, quemadmodum

modũ inferiora omnia à calore celesti con
ſeruantur, calor .n.cordis ille eſt qui agens
in ſanguinem vapores eleuat, à quibus cor
pus vniuerſum calefit & uiuificatur, qui cũ
extinguitur propter humidi radicalis de-
fectum, animal corrumpitur, qui ſane cor
ruptionis modus viuentis naturalis interi-
tus dicitur, quem putredo cadaueris ſequi
tur, quod miſtum eſt, in quo calidum & hu
midum elementare adhuc reperitur, ut iam
putredo nihil aliud eſſe poſsit, quàm miſto
rum perfectorum quatenus eiuſmodi inte-
ritus naturalis, quoniam interire unum-
quodque miſtum tunc dicitur, quando ca-
lor elementaris vniuſcuiuſq. in proprio hu
mido corrumpitur à calore externo: ita ut
omnia quatenus miſta ſunt viuentia, putre
dine deficiant niſi uiolentia corrupta fue-
rint: putredo enim non cuiuſcumq. calo-
ris interitus dicitur, ſed caloris elementa-
ris, qui miſti naturam cum ceteris qualita-
tibus componit, naturalis fieri quidem po
teſt interitus huius caloris à calore exter-
no, natiui uerò qui animantium proprius
exiſtit nequaquam, propterea quòd uio-
lenter ab externo calore interitum ſui pati
videatur: Humidum præterea quod in pu-
trefactione diſſoluitur aqueum eſt, humi-
dum

dum uerò uiuentiũ eſt aëreum, ueluti ſcribit Ariſt. in libro de longit. & breuit. vitæ, congelabile enim eſt humidum aqueum, aëreum verò eſt incongelabile, & tale in oleo & adipe maximè apparet: calor & ipſe qui corrumpitur in putredine, alterius eſt naturæ à calore qui marcore extinguitur, ignea ſiquidem qualitas ſit quæ ab externo calore debilitatur, & corrumpitur non autem vapor quidam a ſanguine eleuatus à calore cordis, qui ſubſtantia quædam eſt in ipſis animalibus, cum verius calidũ quàm caliditas dicatur, veluti Gal. in 2. de Elementis ſcribit, conſtare animalium corpora calido, frigido, humido, & ſicco. Vterque autem calor interitum admittit, quando alimento ſuo deſtituitur, etenim in putredine cum calor externus humidum miſti poſsit euocare, totumq. abſumere, calorem miſti proprium qui in eo reſidebat, neceſſarium eſt corruptionem pati: videntur igitur quæ putrent corpora primum humida fieri euocatione humoris aquei ad partes exteriores & ſuperficiales, deinde autẽ ſicca, cum in eis ſola frigiditas, & ſiccitas relinquatur, quæ ſunt in cauſa ut deſinat in puluerem & cinerem miſtum quod putrefactione affectum eſt, videtur autem hic

caloris

caloris interitus, & si à calore externo contingat naturalis esse, quoniam continens tantum cooperatur aut contraoperatur. Nã si calidum fuerit, putredinem adiuuat: si verò frigidum, illam arcet & impedit: Calor verò natiuus qui infirmus redditur, cũ non posśit humidum et siccum obtinere, relicta in misto frigiditate causa putredinis interna illa dicitur: vim præterea suam ita imprimit calor ambientis corpori misto ut non omnino in externam causam putredo sit referenda, alteratio enim quædam ab ipsis qualitatibus quæ in misto sunt oritur, quæ dissolutionis eius causa dicitur. Omnis igitur caliditas siue aëris siue alterius corporis, quòd rem putrescentem contineat, putredinis causa dici potest: in puris enim generatione partium calor quæ humorem putrescentem continent illam efficit, nec non eorum quæ à Medicis partibus affectis admouentur. Nam corporis continentis frigiditatem illam impedire, & differre videmus, citius etiam in locis calidis humata cadauera quàm in frigidis putredine corripiuntur: quemadmodũ constitutione calida facilius quàm frigida. frigiditas enim siue fuerit aëris ambientis siue cõtinentis corporis putredinem impedire po-

teſt, veluti caliditas illam efficere, frigidiori temperamento prædita corpora cum valde calori ambientis corporis reſiſtant, difficillime putrent, quemadmodum ea quæ multum caloris habent. Metalla enim quę frigidum temperamentum nec non humidum terrenum valde compactum in eorũ conſtitutione obtinuerunt, difficillime putreſcunt, ſimiliter aromata quæ plurimo calore abundant valdeq. humidum ſicco cõmiſtum habent: Quæ uerò plurimum humoris & modicum caloris tenent, facillime putredine corripiuntur, quemadmodum poſtea latius oſtendemus. Rectè igitur putredinem Ariſt. dixit eſſe caloris proprij in unoquoque humido corruptionem ab externa caliditate factam, Ad miſti enim conſtitutionem cum quattuor elementa concurrant, quorum qualitates ad quandã ſymmetriam redactæ fuerunt, neceſſarium eſt omne miſtum quod perfectum eſt caliditate, frigiditate, humiditate, & ſiccitate participare. Itaq. vbi calor qui omnia gubernat debilitatur, proportio omnium qualitatum diſsipatur, nec non paſsiuę qualitates imperium aſſumunt, quare miſti naturam interire opus eſt, quam vbi corrumpi accidit, fit naturalis miſti interitus, qui qui

C dem

dem nihil aliud eſt quàm ipſa putredo. Nã calor in miſto ſi alijs qualitatibus conferatur, formæ rationem habet, perficitur enim & proportionẽ quæ ad naturam miſti deſideratur ſeruat, qui cum a ceteris ſuperatur ſicci & humidi cõmiſtionem non continet, atq. humidum amplius nõ terminat, quare tota miſti conſtitutio corrumpitur. & quod eſt terra in terram abit, quod aqua in aquam, quod aer in aerem, & quod ignis eſt in ignem. Miſta igitur omnia quæ ex quattuor elementis compacta ſunt, per ſimplicem generationem putredine naturaliter interibunt, cuius generis ſunt primæ animalium partes quas ſimilares vocamus, nec non humores quattuor, qui Elementorum naturam, ſi toti corpori comparentur, referunt: Sanguis aeri ſimils eſt, bilis igni, pituita aquæ, melancholia verò terræ. quorum quæ plurimo humido abundant, parum autem caloris obtinuerunt in corporisbus animaliũ, facilius putreſcere poſſunt. Aquam etiam putreſcere cum videamus, erit pituitæ putredo, & ſi frigido temperamento prędita ſit, nõ enim omnino calore deſtituta exiſtit, cum miſtum ſimilare dicatur, quare non eſt negandum illam putreſcere: aquæ ſi quidem et terræ & quorũ

uis

uis eiuſmodi corporum putredinem fieri Ariſt. ſcribat in V. de generatione animalium cap.4. plurimum enim humoris cum obtinuerit pituita caloris autem parum, illam putreſcere oportet, quod ita ſe habere temporum canities quæ prima fit declarat, plurimo enim humore tempora prædita ſunt, occiput autem modico aut nullo, piſces præterea, & exanguia facilius putrent ob penuriam inſiti caloris, & humoris abundantiam, propterea quod non poſsit calor eorum debilis calori externo reſiſtere, quod fructibus etiam horarijs accidere cernimus: in partibus pręterea corporis noſtri quibus parum caloris ineſt, humoris autem plurimum putredines fieri, animalia quæ in illis ex putredine ortum habent, oſtendunt: & ſenes qui morbis pituitoſis ſunt obnoxij & ab illis plurimum conflictantur. Ea uerò quæ multo calore prædita ſunt humoremq. ualde compactũ habent atque humidum cum ſicco optimè commiſtum, difficillime putreſcunt, continentis ſiquidem calor eorum calorem im mutare facile nequeat, ueluti difficillimè etiam calorem eorum quæ à prædominio frigida ſunt, immutat. Caloris enim propri um cum ſit heterogenea diſgregare, a calo

re externo caliditas elementaris poteſt in miſtis ab alijs qualitatibus ſecerni, quæ cum naturalis ſit & temperata, quæ excreta ſunt concreſcere facit ut aliquod animal ex putredine generari etiam contingat, vt etiam in frigidiſsimis regionibus putredines cõtingãt, in quibus animalia generantur & viuunt, propterea quod non ſint ea loca calore celeſti deſtituta, quem lumen & motus celi producere poteſt, atque vt Medici autumant cum prohibita traſpiratio putredinis cauſa ſit, fieri poteſt ut calor miſti ita augeatur meatibus conſtipatis, ut putrefactionem adiuuet. Scythę enim cauernas inhabitant, in quibus eſt calor atq. ex continua expiratione animalium aer ambiens etiam calefit & alteratur, ita ut in frigidis regionibus etiam à calore externo putredo contingere uideatur. Secundum enim meditatem elementa cum maneant in miſto, quemadmodum ab Ariſt. in lib. de Elementis traditum eſt, fieri poteſt, ut calori ambientis minime reſiſtat calor elementaris, qui in miſtis reperitur, etiam ſi regio frigidiſsima dicatur: modicus enim ille eſt, ſi calori ambientis conferatur. Nec verum eſt quod a Medicis adduci ſolet, putrefactionem non eſſe natiui ca-

loris

loris interitum in proprio humore, quoniã in hecticis quę à putridis differunt, hoc nõ contingat: etenim cum membra solida humore non destituantur proprio, in eis etiã fit putredo, quæ si ut motus quidam naturalis consideretur, non autem ut affectus quidam in humoribus pręter naturam dicitur, possunt hecticæ quodammodo putridæ appellari, ita enim illas, cum a subiecto Medici febres hecticas putridas non appellarunt, distinguant. Nec quod Arist. dixit, calorem proprium in putredine interire, Medicorum rationes euertunt, quæ in febricitantibus calorem potius augeri, probare videntur. Non enim eadem est ratio putrediuis, quam Medici contemplantur & eius quam hic nobis Arist. describit, nec non caloris qui in vtraque alteratur. Nam putredo alteratio quædam præter naturam est, qua humores propter obstructionem affecti sunt, ille etiã calor qui in præter naturalem mutatur substantia est. putredo autem quæ simplici generationi maximè opponitur, alteratio naturalia est. calor vero qui interitum patitur naturalis existit, & qualitas elementaris, non autem substantia. de qua sane dubitatione priores fusius scripserunt, quos in prælectio-

ctionibus nostris sequuti sumus ut hoc loco, in quo ueritati studemus, probabiles multorum disputationes minime interponere debeamus.

DE

DE COCTIONE ET INCOCTIONE LIBER SECVNDVS.

E naturali autem mistorum omnium perfectorum ortu & interitu, quem putrefactione fieri diximus, cũ satis dictum sit a nobis: Reliquum est ut de coctione incoctione & de omnibus earũ speciebus dicamus, illæ enim etiam à calore & frigore ortum habent, quandocumq. patibiles qualitates terminare possunt, atq. uidetur concoctio in mistis iam genitis & natura constantibus generatio quędam esse, propterea quòd alteratio quędam sit, quæ ad ulteriorem perfectionem ea ducat, quæ per simplicem generationẽ producta fuerunt, incoctio autem quædam corruptio dici potest, cum ne perfectionem illa suscipiant semper impediat, in omni autem misto coctionem, & incoctionem fieri contingit, quoniam in illis primæ qualitates agant & patiantur, cum caloris, frigoris, humoris & sicci operationes exerceant, quæ in viuentibus maximè apparent, caloris enim pro-

prium cum ſit perfectionem & naturam viuentibus tribuere, frigoris autem illam impedire, coctio auctore Ariſt. nihil aliud eſſe dicitur, quàm perfectio à naturali & proprio calore ex oppoſitis patibilibus: incoctio vero imperfectio ob proprij caloris defectum à quo humidum quod vtriuſq. materia exiſtit, minimè terminari poteſt. Humor enim coctionis materia dicitur, quoniam illud eſt quod in coctione terminatur, atq. perficitur, tenuiorem enim partẽ humoris & ſuperfluam ſeparat & diſſoluit calor in coctione, craſsiorem autem terminat. Ab externo etiam calore fieri uidetur, ſi quidẽ eorum quæ ventriculo admouentur caliditas, ciborum coctionem adiuuet, cooperatur enim calor externus, quemadmodum frigiditas contraoperatur, quæ coctionem impedit & debilitat, proprium tamen in unoquoq. coctionis principium eſt calor inſitus, vnde quę maiori calore prędita ſunt facilius coquũtur, quod in humoribus noſtri corporis fieri videmus, qui in alimentum facilius mutantur, quando calore preternaturam minime ſunt affecti: coctio enim humorum non ob aliam cauſam fit, quàm aut in alimentum à calore partium mutentur, aut ſi ob cauſam aliquam morbo-

morbosam a sua natura recesserint, illã consequantur, quoniam omne quod concoquitur aut nouam formam acquirit, aut naturam adhuc imperfectam absolutã induit, ob quamuis uerò causam Natura humorũ coctionem molita fuerit, perfectionem suscipiunt, quam res omnes acquirere uidentur, quando proprium earum humidum à calore proprio terminatur. Etenim quæ nondũ cocta sunt imperfecta apellamus, veluti mustũ vinum imperfectũ, & semen in pueris, calor igitur cum ille sit, qui naturã rerum fouet & producit, a calore insito exteriori etiam cooperante veluti ab effectrice causa coctionẽ in ijs quæ naturã cõstant fieri uidemus ab humore autem veluti a sua materia prouenit, quoniam coctio finem suum numquam assequitur, donec humidum in quem calor agit, terminum susceperit cum pars humoris tenuior & inutilis quæ humido frigiditatem quandam tribuere uidebatur sublata est. atque ab ipso calore separata, potest enim calor heterogenea disgregare, homogenea autem congregare, atque perfectionem quandam rebus inducere: quod in alimenti coctione quæ in uentriculo fit, & in hepate maximè apparet, in qua partes alimenti inutiles ab utili-

utilibus ſeparantur, ut in coctione ventriculi excrementa a chylo, in hepate verò ſan guis valde biliofus aut melancholicus a ſan guine puro, qui ad vniuerſas corporis partes demandatus ab earum calore adhuc per fectionem ulteriorem, quæ aſsimilatio dicitur, ſuſcipit: alio enim ſanguine partes biliofæ nutriuntur, alio pituitoſæ, alio uero quæ melancholicæ dicuntur. Omnis autem alimenti mutatio ut vtile reddatur & nutritioni conueniens, concoctio appellatur, quæ à natiuo calore ſemper efficitur. Niſi muſto quod uinum crudum dicitur ca lor inſitus adeſſet ebullitio non fieret, nec vaporum reſolutio, ſimiliter nec in tumoribus præter naturam, in quorum coctione dolores fiunt, propter motum, & humoris ebullitionem, in qua partes tenuiores euaporant, quod pruritus indicat, qui fit cum pus generatur. Quamobrem non ſolum craſſeſcit humor in ipſa coctione ſed maior etiam efficitur. Na m cum à calore partes tenuiores in coctione euaporent, ut craſſum magis euadat fieri poteſt, proprium etiam caloris cum ſit res dilatare maius id quod coquitur euadit, quod in tumoribus clarum eſt qui ubi concoquuntur attolluntur ſiue maiorem molem acquirunt, uri

næ

næ præterea, & excrementa quæ concocta ſunt craſsitiem quandam & conſiſtentiam habent, Etenim cum eorum humidũ, a calore ſit terminatum, conſiſtentiam ſuſcipiunt, craſsitiem verò, quoniam partes humidi tenuiores a craſsioribus ſegregauit calor, qui heterogenea diſgregat homogenea verò congregat. Subtiles enim & tenues vrinas ſimiliter excrementa liquida, & non compacta & inæqualia in partibus ſuperficialibus inconcocta Medici numcupant. Nam etſi inutilia ſint concocta tamen ſolent appellari. Calidiora præterea, quæ concocta ſunt euadunt, quoniam minus humoris aquei habent, partes enim humoris tenuiores cum aqueę magis eſſent frigiditatem augebant, illis igitur ſublatis minor frigiditas reperitur. in re concocta, in qua calidum præualet, humidum enim rei concoctæ temperatum efficitur, quare fructus immaturi frigidi ſunt difficillimeq. à natiuo calore ſuperantur & coquuntur.

Quòd ſi in quibuſdam ante coctionem maior caliditas appareat, ut in muſto, propter multitudinem tereſtrium vaporum in quibus calor etiam manet, propria tamen caliditate non eſt calidius vino concocto, & perfecto. Humores etiam in corpore peccantes

cantes ante coctionem calidiores sunt, cũ calore preternaturam affecti sint, post coctionẽ verò proprio calore & natiuo quod temperatum est calidiores dicuntur, esse autem omne concoctum calidius inconcocto, sapor indicat, qui in coctis dulcedine participat, in incõcoctis autem acerbus est & ponticus, quem frigiditas facit. Quod etiã ita rem se habere vinũ corruptũ declarat, quod putrescit proprio calore destitutũ & in acetum mutatur, quòd frigido est temperamento. Concocta igitur omnia cum proprio calore ualde sint prædita, calidiora existunt, inconcocta uerò frigidiora. Quędam uerò & si in calefactione aut post coctionem tenuiora reddantur, existimandum tamen non est minimè crascescere ea quæ coctionem perfectam habent, Aquę enim quæ in calefactionẽ, tenuior efficitur, concoctio non est: chyli autem in sanguinem, qui substantiam tenuiorem habet mutatio, non dicitur concoctio, sed potius generatio sanguinis ex chylo, sequitur enim ipsam coctionem hæc mutatio, uidetur tamẽ eius mutatio ueluti spirituum uitalium, cum in animales transeunt, aliquid coctionis esse, Nam in coctione alimenti primum fit à naturali calore segre-
gatio

gatio partium inutilium ab vtilibus, ita ut alimentum tenuius euadat, cum autem calor in partem utilem coquendo agit, illam crasſiorem reddit, humidum illius terminando, quod partium conſiſtentia in alimẽto declarat, in venis enim ſanguis qui futurus eſt alimento partibus à calore earum magis elaboratur & perficitur: ita ut omne concoctum crasſius ſemper euadat. Quomodocumque enim ipſa concoctio fiat elixatione, aſſatione aut putredine in craſſando procedit, non autem etiam attenuando quemadmodum vulgares Medici putarunt. Etenim etſi in humoribus præparandis ut commodius purgentur, modo in craſſantibus modo attenuantibus utamur, hoc concoctio non eſt: a Natura ſiquidem humores vtiles coquantur non autem inutiles & putridi, quorum Medicus euacuationem molitur. Vera itaq. coctionis materia cum ſit ipſum humidum a quo calor partes inutiles & tenuiores ſeparat, ſemper crasſitiem quandam acquirit, quam partium illius cõſiſtentia oſtendit. Hoc enim modo res miſtę crasſiores euadunt, qui quidem ſimplicibus minime competit, quoniam aer & ſi humidus ſit a calore rareſit, terra autem calore non craſſeſcit, ſed hume

ctata

ctata, ueluti cum lateres à figulo formantur. aquam ignis caliditas ſemper rarefacit. Aſſatione & elixatione coctionem fieri, ſpicies coctionis indicabunt, at quomodo nã illam putrefactione fieri contingat, dubitationem aliquam habet. Non enim unus & idem calor eſt cauſa effectrix coctionis, & putredinis, quoniã alter externus ſiue prę-ter naturam dicitur, qui putrefactionem facit, alter uerò natiuus & internus qui coctionem molitur, quemadmodum Ariſt. etiam ſcribit in 4. de generatione animaliũ aduerſus Empedoclem, cap. octauo cum inquit lactis naturam eandem eſſe quam excrementi, ex quo vnumquodq. generetur apertum eſt, eadem enim eſt materia quæ alit, & ex qua generationem, natura conſtituit, eaq. ſanguineus humor in ſanguinem habentibus eſt, lac enim ſanguis concoctus eſt, non corruptus, quemadmodum Empedocles putauit. cum ait octaui decimo mẽſis pus extitit album, putredo enim coctioni contraria eſt, pus autem putredo quedam eſt, lac verò res eſt cõcocta prorſus cõcocta. n. omnia dulcia ſunt, putrida autẽ amara, quare putredine aliquid concoctionẽ ſuſcipere dubium exiſtit. An cum videatur putredo aliquid coctionis eſſe, res uiden-

dentur quodammodo putredine concoqui, veluti humores peccantes & qui ſunt pręter naturam ſimiliter in alimenti coctio ne cum ſit neceſſarium fieri utilis ab inutili ſeparationem, inutilia autem cũ putreſcant dicuntur putredine res concoqui, quod in tumoribus pręter naturã magis patet, quẽadmodum Gal. in 3. Artis Med. ſcribit.

Cap. 2. De Maturitate & cruditate.

MAturatio prima eſt coctionis ſpecies, videtur enim concoctio quędam eſſe. Nam quemadmodum Ariſt. ſcribit, alimenti, quod fructibus ineſt coctio, maturitas eſſe dicitur, propterea quòd ſuam perfectionem fructus maturatione ipſa conſequantur. Etenim in viuentibus cum perfectum unum quodque dicatur, quando ſibi ſimile producere poteſt, ſemina quę in fructu ſunt ante maturitatem hoc præſtare nequeunt: commune enim plantis & animalibus eſt ipſum viuere, quod nihil aliud eſt quàm ipſum eſſe, unumquodq; autem cum ſemper appetat eſſe, generatione ſui ſimilis æternitatem conſequitur, at non omni tempore propagationem molitur, ſed quando eſt perfectum vnde pueri & qui in vltimo

ſenio ſunt conſtituti non generant, propterea quòd ſemen imperfectum & minime concoctum habeant. Quare Maturatio erit perfectio alimenti quod eſt in fructibus a proprio calore facta, extrinſeco etiã cooperante: quæ quidem proprie fructuũ dicitur, & frugum quæ in terra ex ſemine producuntur, dicitur autem Maturatio perfectio alimenti quod in illis reperitur, humidũ uerò eſt qđ à terra attrahitur, aqueũ enim eſt humidum quo fructus nutriuntur & incrementum ſuſcipiunt, quod vbi à calore perficitur, maturitatem fructus aſſequuntur. Maturitatem autem cum coctionem quandam eſſe dixerimus, ea quæ illam admittunt, craſsitiem quandam acquirunt, ita ut ex ſpirituoſis aquea fiant, ex aqueis verò terrea, quod in plantis cernimus, quæ primum flores & folia quàm fructus emittunt, ex tenuiori humore & inconcocto magis flores & folia producuntur, fructus autem ex craſsiori eoq. magis cocto, veluti in ſecundo de plantis docet Ariſt. Seminis etiam alimentum craſsius exiſtit & magis à calore elaboratum, ueluti in illis frugibus experimur, quæ theca integuntur, prius enim theca ex tenuiori humido generatur, fructus autem qui illa tegitur ex craſsiori,

quod

quod in ſemine uiri cum ſit magis coctum & à maiori calore elaboratũ apparet quod in ſemine feminę magis eſt compactũ. Calor igitur cauſa eſt maturitatis ſiue internus ſiue externus fuerit, quoniam ab utroque fructus maturitatem ſuſcipere videmus, & omnia quæ aut proprie aut ſimilitudine quadam matureſcere dicimus: Calor ſiquidem externus illam adiuuct, natiuus autem & internus abſoluat & perficiat. a frigore autem per accidens contingit, quoniam calor ſeſe colligens validius agit in humidum, quod in fructibus quæ Autumno matureſcunt, apparet, quemadmodum hieme ventres melius cibos concoquere. Quod præterea ait Ariſt. mollitiem acquirere quæ maturantur propterea fit, quoniam partibus humoris frigidioribus, quemadmodũ tenuiores ſunt, euocatis, frigus amplius nõ congelat ipſum humorem quod duritiem afferebat. Vnde calidiora ueluti omnia cõcocta etiam fieri oportet. Cruditas quæ prima incoctionis eſt ſpecies, maturitati opponitur, quæ & ſi multis modis dicatur, omnis tamen à frigore aut diminuto calore ortum habet. Non enim calor modicus potens eſt humidũ terminare & partes illius tenuiores ſegregare, ex quo fit ut alimentũ

D imper-

imperfectum maneat, quo fructus nutriun tur & augentur, ita ut esui minime sint idonei, tenuis siquidem eorum adhuc sit succus, & frigidus coctioni repugnans, quoniam calorem uentriculi quæ frigida sunt obtundere soleant, Itaq. Cruditas nihil aliud est, quàm imperfectio humoris siue eius quod crudum est ob natiui caloris defectum, aut frigoris exuberantiam. In fructibus enim ante maturitatem cum multũ humoris adsit obtunditur calor proprius, atq. valde calori externo, qui maturitatem adiuuat, resistit. Quare fructus immaturitas sequitur: Humidum autem materia est cruditatis calor internus aut externus diminutus, qui frigiditas appellari potest efficiens ipsum dicitur. Igitur cum humidum terminare atque perfici nequeat a frigore, priorẽ naturam quæ tota aquea est retinet, inutileq; & imperfectum manet. utile uero & perfectum vi caloris efficitur. Nam si pomum non maturum igni quispiam admouerit esui idoneum reddetur, quoniam partes inutiles humidique tenuiores dicuntur frigiditatem pomi augentes, ab igne separantur & resoluuntur. Concoctum enim dulcedinis est particeps, incoctum autem ipsius aciditatis, propter dominantem frigiditatem

ditatem

ditatem quam adhuc habet. videntur itaq; quæ cruda sunt tenuiora, quę verò matura crassiora, propterea quod nullum humidũ secundum se maturatur sine sicco. Necessarium enim est fieri sicci cum humido mistionem, ut humidum consistentiam quandam suscipiat, & terminum retineat: quoniam humidi partes absq. sicco numquam coherere possent. Mistionẽ hanc sicci cum humido calor efficit, quare maturationis ipse causa dicitur, frigus autem cruditatis, in qua minime fieri videmus sicci cum humido permistionem, propterea quod partes humoris tenuiores sui frigiditate illam impediebant. Quod Agricolæ intelligentes ubi alimentum idoneum plantis adhibere uolunt, aquam impuram & stercoribus commixtam admouent, fit enim quędam aquei alimenti concoctio ex huiusmodi aquæ & terræ mistione, unde aqua minime crassescit, sed calefactione tenuior redditur. Multum enim humoris habet, siccitatis autem nihil, oleum uerò & uinum calore crassescunt & consistunt, propterea quod aliquid sicci terestris in eorum substãtia reperitur. Humidum quod est coctionis materia cum sit humidũ misti, non est absque sicco, quare humidum uere dicitur

 coctionis

coctionis materia. cocta itaque & cruda quomodocumq. talia esse contingat, proprium humorem habent, qui uel a proprio calore vel alieno pati potest, aut non pati. vnde vrinas destillationes & egestiones crudas dicimus, eo quòd non sit victum & terminatum eorum humidum ab ipso calore, similiter lac extra animal crudum est, cum a calore terminari non potuit, nec non & reliqua quæ improprie cruda possunt nuncupari.

Cap. 3. De Elixatione & inquinatione.

ELixatio quæ secunda coctionis species dicitur, & cui inquinatio ipsa opponitur, Maturitatem sequitur. Etenim & si a calore fieri uideatur, omnis calor illius efficiens nō est causa, sed calor humidus agēs in humidum interminatum eius quod elixatur, illa igitur proprie elixari dicuntur, quæ ab humida caliditate siue feruore aquę coquuntur, veluti carnes & pulli in aqua cocti. quare Elixatio nihil aliud erit, quam coctio interminati in humido existentis eius quod ab humida caliditate coquitur, interminatū autem ipsius humoris aut spirituosum aut aquosum existit, quod tamen

ulte-

ulteriorem perfectionem requirit, ut utile reddi poſsit aut eſui idoneum: carnes enim quibus homo ueſcitur, humiditate quadā præditę ſunt, quę pro nutritione eſt inutilis, elixatione igitur aut aſſatione perficitur, ita ut utilis euadat & ſuauis. Elixatione enim humiditas illa inutilis, & tenuior euocatur, ita ut elixata ſicciora fiant aſſatis & moliora, ſicciora enim fiunt propterea quòd multa humiditas extrahitur, moliora vero quoniam humiditate aquæ calida implentur, humìditas enim frigida duriciem quandam corporibus adhibet. Namque elixantur cum à calore humido coquantur, meatus eorum aperiuntur, ita ut aqueus humor a calore euocetur, alienus autem inducatur, quoniam calor meatus aperit, qui alienum humorem facile admittunt. Aſſata autem quæ a calore ſicco coquuntur, humidiora ſunt elixatis, quoniam calor exſiccans partes exteriores carnis cruſtam inducit, quę impedit ne humor internus effluat, corpora igitur quæ multo humore aqueo prædita ſunt elixantur, veluti cibus & potus in ventriculo, lac & muſtum igni admota quia coquuntur à caliditate eorum humori impreſſa, lac enim & muſtum in ęneo uaſe poſita & ſi uideātur pati à calore ignis,

 attamen

attamen elixantur, quoniam ignis caliditas humori illorum infunditur, ita ut ab humida caliditate coquantur non autem a sicca. Metalla uerò & alia a quibus humoris aliquid educitur, ut minora euadant, quodammodo elixari dicuntur, veluti aurum impurum a quo argentum extrahitur, Medicamentorum etiam elixatio & eorũ omniũ est, a quibus humor educitur & ab igne separatur. Quæ vero proprie elixantur crassiora aut tenuiora fieri possunt, ut lac si in caseum mutetur crassescit, si uerò in serum tenuior redditur, oleum quod nihil horũ patitur, minime elixatur, in eo siquidem humidum aereum est & tenax, quod non potest ab oleo separari, à frigore fieri quidẽ potest ut oleum crassescat, elixatio igitur siue à naturalibus siue ab artificiosis causis proueniat, non nisi à caliditate humida ortum habet.

Inquinatio quæ Elixationi opponitur, nihil aliud est, quàm imperfecta elixatio, quæ ob caloris defectum quod in humidũ misti interminatum agere non potest, ortum habet. Etenim caloris defectus & humoris exuperantia perfectam elixationem impedire solent, in ventriculo enim frigidiore temperie affecto, fit inquinatio alimenti

menti, quàm lienteria sequitur ob humoris multitudinem, qui sua frigiditate calori vẽtriculi imbecillo etiam resistit, quod illi probant, qui ventrem multis fructibus atq; immaturis implent, plurimam enim frigiditatem secum habent, ob multitudinem aquei humoris, quem adhuc retinent, qui quidem etiam in causa est, vt inquinata duriora elixatis appareant: multum enim humorem interminatum cum frigiditas sequatur, est necessarium duritiem adesse, propterea quod frigiditas condensare congelando videatur: atq; cum humoris extranei nihil inquinata suscipiant, mollescere nequeant, quemadmodum illa quæ elixãtur. Non enim ubi plurimum humoris, ibi molitiem adesse opus est, quoniã humor multus cum frigiditate duritiem facit, ueluti fructus immaturi ostendunt. Quare & si non euocetur humor ab illis, quæ imperfectè elixantur, molliores tamen elixatis nequaquam redduntur.

Cap. 4. De Assatione & tostione.

ASsatio postrema est concoctionis species, cui tostio contraria dicitur. A calore etiam illa ortum habet, sed non a quo-

cumque efficitur, sed tantum a calore sic-co, quia ignis proprius existit. Tostio vero ab exiguo ignis calore contingit, quoniam humidum eius quod assatur terminare siue perficere non potest, etenim cum humor calorem debilem obtundat, assatio impeditur. Tostio autem quæ Assationi opponitur, torrefactio non est, quoniam hæc à calore sicco uehementi fieri uideatur, qui totum eius quod assatur, humorem absumere potest. Assatio alimenti etiam uidetur esse, quemadmodum Elixatio, & si in artefactis magis patere uideatur: Natura enim ciborum assationem facit, quando ventriculus intemperie calida affectus est, quod ructus nidorosi indicant, vehemens enim caliditas humorem ventriculi absumit, ita ut potius cibi assatio quàm elixatio contingat, ossa præterea & partes animalium solidiores assatione decoctionem suscipiunt, calor siquidem siccus ille sit, qui duritiem & constantiam quandam partibus inducat, vnde iuuenes habitum pueris solidiorem habent, quoniam calore sicco sunt pręditi, pueri uerò humido calore abundant. in arte autem illam a sicco calore fieri manifestum est, nam quæ assantur sicciora euadunt secundum partes exteriores, in quas

ignis

ignis calor magis agit, qui niſi a cruſta impediretur inducta, totum humorem eius quod aſſatur euocaret, & abſumeret, quod cum facere nequeat, humiditate propria aſſata humidiora ſunt elixatis: ſi enim totum humidum abſumatur, torrefactio potius aut exuſtio erit, quàm aſſatio eius quod ab igne coquitur. valde itaq; coqui laborant in aſſatione carnium, propterea quod non ſit facile ęqualiter partes exteriores & interiores calefacere, cum exteriores magis ſint propinquæ calori ſicco quàm interiores eius quod aſſatur, ex quo etiam fit ut exteriores ſicciores euadant omni fere humore diſſoluto, interiores autem humidiores remaneāt, quoniā cruſta quæ inducitur partibus exterioribus, impedimento eſt, ne totum humidum euocetur, quod calor humidus in elixatione non facit, cum meatus aperiat, veluti balneorum et aeris caliditas. Aſſationem igitur Natura ueluti elixationem molitur, quoniam alimenti aſſatio fit in viuentibus quam Medici cruditatem nuncupant, & ſi coctionis ſpecies quædam ſit, cum a calore non autem a frigore producatur, quandamq; perfectionem ijs quæ aſſantur, inducere uideatur, quod cruditas præſtare minimè poteſt, quæ nihil aut per-

fectum

fectũ aut vtile reddit, Tostio autem est incoctionis species, quoniam a calore sicco diminuto fieri solet, ita ut perfectionem nullam afferat, rebus in quas calor ignis debilis agit, quare ipsi Assationi uere opponitur.

LIBER TERTIVS DE pasſionibus quæ ab humore & ſicco miſtorum ortum habent.

NVNC autem illas paſsiones explanare oportet, quæ patibiles qualitates, quando in miſtis terminatę fuerunt, ſequi videntur. Ab illis enim etiam quædam miſtorum affectiones ortum habent, ſiquidem principia eorum ſint, quemadmodum calidum & frigidum: Nam miſtum omne perfectũ, cum ex quattuor elementis conſtare oporteat, primæ qualitates uniuſcuiſq; principia appellantur, quorum calor & frigus rationẽ formæ habent, humidum autem cum ſicco ipſius materiæ, actiua enim calor & frigus dicuntur, paſsiua verò humidum & ſiccum, quorum alterum eſt, aquæ alterũ verò ipſius terre, ex quibus omnia animalia cõſtant, quę in terra & aqua ſolum uiuũt, aqueum enim humidum miſti eſt, quoniam aqua & ſi cale fiat, humiditate non priuatur elementare autẽ humidum propriũ eſt aeris, cum aqua frigidũ elementare ſibi vendicauerit, quod hoc loco minime intelligimus, humidum

igitur

igitur aqueũ & ſiccum terreum erunt prin cipia ad quæ miſtorum paſsiones ſequuntur, quę primum locum in ſecundis qualitatibus tangibilibus obtinuerunt, ex ijs enim omnia animalia conſtare videmus & in illis uiuere & ſi uolucres volatu aerem petant, ita út in eo quidã illas viuere putent, quod tamen verum non eſt, cum ductæ ab maginatiua aerem petant. Quædam præterea animalia quę in fornacibus ærarijs generantur a vapore eleuato ab igne, non eſt exiſtimandum ignea eſſe, & in illo nutriri, ſed nutriuntur eo vapore ex quo genita fuerunt, quare ſi a fornacibus exeant moriuntur, cum deſtituantur proprio nutrimento quod non eſt ignis. Humido itaq. terminato cũ omnia animalia nutriantur tantum in terra & aqua viuere poſſunt, in igne verò & aere nequaquàm: aerem enim inſpirant non ut eo nutriantur, ſed ut refrigeriũ quoddã caloris ſuſcipiant, vnde fabula eſt quędã animalia aere nutriri ueluti Chamæleonta, & Salamandram igne, cum ob ſui frigiditatem in modico igne non comburatur ſed uiuat. Primæ itaque affectiones quę ab humido & ſicco ortum habent, durum & molle dicũtur, omne enim corpus quod terminatum eſt, mollitiem aut duritiem habere

bere necessarium existit: humidum siquidem molities sequatur quod aqueum est, durities autem siccum quod terreum dicitur, cum utrumque in mistis fuerit terminatum, alterum enim alteri ut terminetur causa fieri potest. quare si a sicco terminum humor habeat, corpus durum euadet, si vero siccum ab humido illum suscipiat, reddetur molle. Nam corpora dura apparent quæ magis terrea existunt, mollia autem quæ aqua magis abundant, ossa enim in animalibus quæ plus sicci quàm humidi obtinuerunt, dura sunt, carnes uerò quæ plurimum humidi continent, molles ad tactum esse probamus: In secũdis qualitatibus quæ tangibiles sunt, ab humido & sicco molle & durum primum producuntur: Nam humidum cum proprio termino sit interminabile, siccum autem proprio termino facile terminetur, mollitiei duritieiq. causę fore videntur. Molle enim ad humidum reducitur, quoniam facile cedit tangentibus, ita ut molle nihil aliud sit quàm humidum quod aliquid est passum, terminatum enim est humidum aqueum, quod misti propriũ factum est, cum amplius non fluat. Durum verò ad siccum reducitur, quoniam durum cum sit compactum & congelatum tangenti mini-

ti minimè cedit. Tenue quinetiam & lentum quæ mollitiem quandam præse ferre dicuntur, ad humidum reducuntur, tenue enim repletiuum est corporis secundum omnem partem, & facile alieno termino terminatur, quod humidi proprium existit, lentũ autem cum nihil aliud sit quàm humidum quoddam lentore affectum, quale in oleo & pice cernitur, ad humidum reducitur. Crassum cum arido quæ inuicem opponuntur ad siccum reducuntur, crassum enim non est repletiuum nec facile terminatur: Aridum autem dicitur esse quod perfecte est siccum, adeo ut etiam sit congelatum propter humoris defectum. Itaque cum molle ad humidum reducatur, nihil aliud erit quàm corpus quod tangenti cedit, non circum obsistendo, durum autem quod non cedit in seipsum secundum superficiem: etenim dura si impellãtur, tangenti quodammodo cedere videntur, immobilia tamen si permanserint, nõ cedunt, mollia uerò corpora cedunt tangenti, at nõ utcũque, sed non circum obsistendo, quoniam aqua cum tangitur a remo aut digito dissilit, & separatur, non enim cedit compresione superficies in profundum, sed circum obsistit, similiter & aer qui a tangente

frangi

frangitur & diuellitur, mollis nequaquam dicitur, tribus enim corpus molle præditũ esse oportet, superficiem eius cum tangitur integram seruari & in profundum à cõprimente detrudi, necessarium extat, nec non in se manere, nec locum mutare cum tangitur, in quo ab eo quod imbecillum dicitur, discrepat, vnum pręterea nec nõn continuum esse debet, quoniam cumulus tritici cedit quidem tangenti propter multitudinem partium quæ nõ sunt continuę, sed tantum contiguę, quare secundum partes cedere potest, secundum totum uerò nequaquam. Durum etiam quoniam secundum se resistit tangenti, a valido differt, quoniam validum loco mutatum resistit, aut quidpiam impellit ueluti uentus validus & turbo. Simpliciter igitur molle & durum hęc sint, quæ ad tactum talia fore iudicamus, nulla cum altero facta comparatione, quorum alterum excedens, alterum verò deficiens potest numcupari: Molle enim & durum simpliciter humorem & sic cum mistorum, quæ terminata sunt sequũtur, non autem humidum & siccum improprie dicta, cuius generis est vdum, quod alieni humoris est particeps, secundum superficiem, nec non irrigatum quod in profundo

profundo alienum humorem suscepit, & congelatum quod improprie siccum dicitur, quia durum existit.

Caput secundum de concretione & liquefactione.

Altera contrarietatis species, quæ in corporibus mistis & terminatis apparet, ad concretionem & liquefactionem pertinet. De quibus operæpretium etiam est, ut doctrinam aliquam instituamus. Nam corpus omne quod terminatum est & consistens, aut durum aut molle, cum non sine concretione tale sit, de concretione ipsa dicere oportet, nec non de liquefactione quę illi aduersatur. Quarum sanè affectionum effectrices causæ & si calor & frigus esse dicantur, propterea quòd uideantur corpora omnia aut caloris præsentia absentia verò frigoris, aut præsentia frigoris, caloris autem absentia cogi nec non & ab eis solui, inter patibilium tamen species connumerantur: quoniam nullum corpus illas sustinet, quod aqueum non sit, aut aqueum & terreum: in aqueis enim humidum præualet, in terreis uerò ipsum siccum, quæ nisi inuicem optimè commiscerentur auxilio

concretionis, miſtum ipſum nec conſiſten tiam nec terminum admitteret. Humidum enim quod Metallorum proprium eſt, ſiccounitur concretione, quam frigiditas efficit: vbi enim concretio facta eſt, terminum & conſiſtentiam metalla ſuſcipiunt, quæ poſtea a ſicco calore diſſoluitur, qui liquefactionis eorum cauſa dicitur. Quæ vero ſunt terrea & aquea, quædam frigore, quædam calore coguntur: Nam quæ calore concreſcunt, frigore liquefiunt, Quæ frigore coguntur, calore ſoluuntur. Itaque cum nullum corpus cogi ſoluiq; poſsit, niſi humore & ſicco abundet, concretio & liquatio humidi, & ſicci paſsiones erunt. Quod illud præterea quodammodo indicat, cum non ſine humectatione & exſiccatione illas fieri uideamus, ita ut coagulatio exſiccatio quædam, liquefactio humectatio quędam fore dicatur. Quare ſi de humectatione ipſaq. exſiccatione prius dixerimus, concretionis & liquefactionis conſiderationem faciliorem reddemus. Exſiccatio enim cum illorum ſit corporum, quæ aut aquea ſunt, aut aquę ſpecies, ſiue natiuam ſiue ſuperinductam aquam habeant, veluti lana, & veſtes cum madefiunt, quæ humore aqueo prędita ſunt corpora, om-

nia aut calorem aut frigus exficcare cernimus, calor enim exficcat, quoniam humidum omne in vaporem mutat & diffoluit, frigus uerò quoniam miftorum calorem corrumpit, atque humorem exprimit, in quo calor refidebat, ex quo fit ut modico humore in mifto derelicto, exficcatio corporis contingat. Ab intetno autem atque externo tum calore tum frigore exficcatio producitur. Nam in iuuenibus calor infitus partes duriores exficcatione efficit, in fenibus verò frigiditas, quæ ea ętate dominatur, aeris ambientis etiam frigus exficcare experimento eft comprobatum, quare tum internus tùm externus calor & frigus exficcationis funt caufæ, quæ fi humori fuerint coniuncta, potius humectationem quàm exficcatioнē præftabunt: quod Aufter & Boreas indicant, nam Aufter qui calidus, & humidus eft, non exficcat fed potius humectat & humores foluit: Borreas uerò qui frigidus & ficcus eft, ficcat atq; humores comprimit: Humectationem deinde frigus & calor efficiunt, quoniam frigus vapores à calore eleuatos ab aqueis corporibus, in aquam conuertit, quod in pluiæ generatione cernimus, pluuia enim nihil aliud eft quàm vapor concretus

cretus à frigore medię regionis, calor autē liquefaciendo ea quæ frigore congelata fuē runt, humectationis causa dicitur, atq; hu morem euocando ad partes exteriores, frigus enim per se humectationis causa esse vi detur quemadmodum calor, exsiccationis autem minime, quoniam ab eo per accidens fieri uideatur, nā frigiditas exsiccat, quoniam calórem expellit, qui secum humorem trahit, videtur igitur concretio quodammodo exsiccatiō esse, quoniam in exsiccatione cum multum humoris deperdatur, duriora euadunt quæ exsiccantur, quæ uerò concrescunt, non tantum dura sed etiam mollia fieri possunt ueluti caseus recens, carnes animalium, ossa uerò dura concretione proueniunt. omnis autem eorum similitudo est in materia & efficientibus causis: in forma autem ualde differunt, cum alius sit finis, & terminus concretionis, alius autem ipsius exsiccationis, quare quodammodo eadem dicuntur. Igitur si quæ exsiccantur & humectantur corpora, non absq. humore fuisse oportuit, quæ coagulantur & liquefiunt absq; humore non constabunt. Coagulatione enim humor sicco permistus, ille est qui cogitur, liquefactione autem humor a sicco separatur, ita

ut fluat nec ab eo amplius terminetur, qđ in corporibus quæ à aquea prædominio ſunt fieri probamus: Nam foſsilium & Metallorum quæ huius generis dicuntur, duæ cum ſint cauſę calor & frigus, tamquam materia ſuccus quidam humectus ſubijcitur & viſcoſus, terræ pingui ac tenui admiſtus, qui a calore primum decoquitur & craſſeſcit à frigore uerò condenſatus & concretus, in auri argenti & aliorum metallorum formam tranſit. ita enim fit, ut metalla humoris quaſi congelati plus habeant, quàm terræ, quorum uarietas pro uarietate partis humectæ et frigoris condenſantis oritur, non ex argenti uiui & ſulphuris diuerſa cõcretione, veluti chymiſtę perperam profitentur. Metallorum autem quę minus terrenæ portionis obtinuerunt, ea puriora ſunt, veluti aurum & argentum ſi cæteris conferantur, Aes enim & ferrum cum terrena portione magis abundent, rubigine facillime corripiuntur, quæ nihil aliud eſt quàm terræ admiſtio exſiccata. Metalla itaq; omnia cum frigore cogantur, calore ſicco liquefiunt & ſoluuntur. facilius verò ea quę multum humoris aquei habent, difficilius autem ea, quæ plus terrenæ portionis retinuerunt, ueluti ferrum, quod ex

humore non adeò decocto constat, plurimumq. recrementi relinquit, si ab igne sol uatur. Namque humore optimè decocto constant, ea parum aut nihil recrementi in fusione relinquunt, quemadmodum aurũ & argentum, quæ in locis temperatis calidis atq; humidis generantur, ab loci calore temperato humorem, qui est materia omnium metallorum, melius decoqui contingit, a frigore siue diminuto calore non ita perficitur. Nam cũ illorum humor non sit absque sicco, decoctione puritatẽ quandam suscipit, quare pro caloris defectu diuersa metalla producuntur. In Africa enim & calidissimis regionibus non generantur, propter humoris defectum, quem calor vehemens absumit. In locis autem temperatis & quæ caliditatem aliquam habent, metalla generantur: in quibus verò ob regionis frigiditatem calore humor non valde decoquitur, æs, ferrum nascitur, veluti in Montibus lapidosis, in quibus humor qui in illis reperitur, sicco plurimum commiscetur. stannum autem in frigidis & humidis ut in Anglia, plumbum cum ex humore crasso sed impuro maleque decocto constare videatur, etiam in locis frigidis & humidis generatur. Aes verò & orichalcum

in illis regionibus ortum habent, quæ mediam naturam obtinuerunt, inter eas quæ ferrum plumbum, & ſtannum ferunt. Argentum viuum cum ex aqueo & aereo humore conſtet, à calore quidem craſsitiem quandam ſuſcipit, dum coquitur, non tamen à frigore cogitur, quemadmodum cetera metalla, propter lentorem qui humori ineſt. Chalybs verò ſi etiã Natura fiat, in loco calidiori quam ferrũ exoritur. Vnde in Tauride ex multa ferri decoctione Chalybem parant, ex quo ſcuta, & galeas optimas fabricant. Cætera foſsilia ueluti lapides, eandem ferè habent generationis cauſam & formam, niſi quòd ob materiæ temperationem diuerſarum formarũ fiunt, Materia quidem eorum eſt ſuccus humectus & craſſus, efficientes vero cauſę calor & frigus, a calore enim ſuccus craſſus coquitur, & incraſſatur: à frigore autem coaleſcit: plurimum enim terrenę portionis & ſiccitatis cum habeant, nullo modo liquantur. Foſsilium autem alia quędam ſuccedunt, quæ quidem ſolui poſſunt, ueluti vitrum, nitrum, alumen, bitumen, ſulphur, nec non & quædam, quæ lapidibus molliora ſunt, liquari tamen & ipſa nequeunt, veluti Sal, minium, Saudaraca, gipſum, marmor,

mor, chalcitis: de quibus fusius Plinius, & Agricola scripserunt. Sal enim non tantum arte paratur sed etiam ex montibus foditur, in Indis enim mons Oromenus maximam copiam salis præbet, in quo lapidicinarum modo ceditur nascens, maiusq. ex eo Regũ vectigal est, quàm ex auro & margaritis. Effoditur etiam è terra, ut palam est humore densato in Capadocia ibi quidem cæditur specularium lapidum modo, Nam Carrhis Arabię oppido, muros domosq. massis salis faciunt, aqua ferruminantes, quemadmodum Plin. scribit lib. 31. cap. vij. Corpora quæ terrena portione magis abundãt, a calore coguntur, ueluti lac cum in caseũ coctione mutatur, & panis à calore ignis in clibano.

Duorum ergo generum cum sint corpora, quæ humorem habent, aut aquea aut terrea & aquea, aquea solo frigore coguntur, cum a calore soluantur, terrea & aquea tum frigore tum calore cõcrescere possunt, frigore si aqua abũdent, calore autem si terra. lac & aqua maris quæ terrea magis sunt, nec non animalium caro, calore concrescunt, Metalla frigore, quæ aqueo humore magis prædita sunt. A calore autem & a frigore quædam cogi videntur, veluti lu-

tum. Aquea omnia quæ præter viſcoſitatẽ ſiue lentorem, nullum ſedimẽtum habent, aut exiguum, veluti vrina, lixiuium, vinũ, ſolo frigore concretionem admittunt; ſedimentum enim cum nihil aliud ſit, quàm portio terreſtris humori aqueo commiſta, quæ hypoſtaſim nullam faciunt, aut modicam, aquea dicuntur. Quare nullum vini genus eſt, quod aqueum non ſit, etſi portione quadam terreſtri alia alijs magis abundare videamus, quemadmodum vina, quæ dulcedinem multam habent. Nam aquea quæ tantum ſunt, concretione non craſſeſcunt, ueluti quæ ſimul terrea exiſtunt, perlucida enim manent, ut criſtallus, gemmę, magnarum enim cum nõ ſint partium, a frigore non craſſeſcunt, terrenas enim partes denſari & coagmentari opus eſt, partibus humidis euaneſcẽtibus, ſi craſſities fieri debeat. Concretio itaq; erit rei liquidæ aut mollis induratio quædam, quę aut calore recedente, aut humore à re concretili ſeparato efficitur. Nam ſi frigus illam faciat, calor recedet, ſi uero calor humor abibit. Quare illud tantum concreſcere poteſt, quod aqueum eſt, aut aqueum & terreum, in quo tamen alterum præualeat. in Elementis enim terra & aqua ſola.

dureſcere

durescere possunt, aer autem & ignis nequaquam. Nihil vero quod aerium sit, concrescit, ueluti oleum quod aqueum & aereum est, nam cum aer in oleo dominium teneat, calidum est, quare ab illius calore concretio humidi aquei impeditur, quam frigus induceret: à calore uerò non concrescit, quoniam vaporem non mittit, propter humorem lentum & uiscosum, quem obtinuit, potest tamen tum calore tum frigore crassescere, à frigore quoniam aer in oleo existens in aquam mutari potest. vi frigoris, nam si aqua oleo misceatur ipsum crassescet: à calore autem potest crassescere, quoniam partes humidæ olei calore dissoluuntur, quæ nigredinis causa erant, quare album redditur, quod aquæ etiam contingit, quæ cum nigra sit, motu tamen qui calorem producit, aliquę eius particulæ in aerem & spiritum uertuntur, quę albedinē inducunt, quod in spuma est conspicuum, quemadmodum in semine, quod cum calidum adhuc est, albedinem seruat, frigidū autem factum, cum spiritus illius dissoluantur, albedinem suam amittit. Exsiccari prę terea cum nullo modo ualeat oleum quoniam humore uiscoso tenaci & aereo abundat, mirum non est, si nec a calore nec a

frigore

frigore concrescat. Mel etiam cum sit terreum & aereum, a calore & frigore crassescit, a calore vaporem eliciente, à frigore aerem in aquam mutante.

Dubitationẽ autem non contemnendam semen siue genitura efficit, de qua Arist. in 2. de generatione animalium cap. 2. dubitat, cuius nam sit naturæ: Nam cum à frigore non cogatur, aqueam illam nequaquam esse patet, terream autem, propterea quòd quæ à calore coguntur, à frigore indurantur, semen autem in aquam positum, non solidescit, sed potius fluidum siue liquidũ redditur. Quam quidem dubitationem diluens, inquit Arist. corporum tria genera reperiri, quorum alia sunt aquea, alia terrea & aquea, alia quæ preter terram aut aquam, etiam aeream naturam habent, quemadmodum semen, oleum & mel: semen enim aqueum & spirituosum existit, cum nihil aliud sit, quàm vapor communis spiritus & aquæ, spiritus autem aer calidus est, quãobrem natura humidum est semen, quoniã aqua constat. Quare mirum non est, si ab animali exit spissum & album, calore interiore multum spiritus calidi continens, egressum vero vbi calidum euanuit, & aer refrigeratur, humidum nigrumq; euadit

rema

remanet enim aqua. albedo enim multum ſpiritus ſiue vaporis aerei eſſe in ſemine, indicat, quoniam a calore partes ſpirituoſæ aqueis commiſte ſpumam faciunt. A calore igitur craſſeſcit quoniam ab eo in uaſis ſeminarijs uel in teſtibus quemadmodũ medici autumant, decoquitur & elaboratur, frigore uero minime craſſeſcit, quoniam multum ſpritus calidi obtinuit in eius generatione, ex quo etiam fit, ut minime congeletur etiam aquæ frigidiſsimæ immerſus. oleum uero tum calore tum frigore craſſeſcit, calore quoniam pars illius aquea in aerem mutatur, qui commiſtus humido tenaci ipſius olei craſsitiem inducit, à frigore etiam craſſeſcit, quoniam aer in vaporẽ & nubem conuertitur, ab eo tamen non congelatur quoniam calidum aereum olei congelationem impedit. Mel concreſcit quidem vi frigoris in aqua elixum. Nam quæ concreſcunt, frigore aut interno aut externo concreſcunt, interno ut metalla, externo ueluti mel & aqua, quę calefacta refrigeratur quidem a frigiditate illius propria, non tamen concreſcit niſi frigoris externi magna vis adſit. Terrea & aquea communiter non ſolum calore aut frigore concreſcunt, uerum etiam ab utroque craſſe-

ſcunt

ſcunt partim eodem modo, partim uero alio, eodem modo, quoniam humore in vaporem abeunte partibuſq. ſiccis conſtipatis & coeuntibus tam calore quam frigore craſſeſcant, diuerſo autem modo ab vtroque craſſeſcunt, quoniam à calore craſsities inducitur, omni ferè humore euocato, à frigore autem, quoniam frigus partes calidas exprimit, cum quibus humor una elicitur. Hæc etiam corpora quæ communiter ex terra & aqua conſtant, ſi frigore concreſcunt, calore craſſeſcunt, ſi autem calore concreſcunt, frigore craſſeſcunt, veluti fictile frigore craſſeſcit, calore cogitur. Mel autem cum elixatur, calore craſſeſcit, frigore aquæ concreſcit. Nonnulla tamen huius generis corporum reperiuntur, quæ calore ſolum concreſcunt, ut Maris aqua, quę frigore humido ſoluitur, cum calore ſicco cogatur, lapides calore qui decoquit, craſſeſcunt frigore vero coguntur. Quod præterea in terreis corporibus quæ calore craſſantur dubitationem relinquit, eſt oui luteum, quod terrenam naturam habere, determinat Ariſt. in 3. de gen. animalium cap.2. quod à calore potius humeſcit, niſi magna ſit uis caloris. Nam cum ex albumine ainmal generetur, ex luteo nutriatur,

ſi

ſi craſſeſceret, non poſſet trahi per poros uenales ab animalibus naſcentibus. Quod etiam de cera afferri poteſt, quę cum terrea ſit, calore non craſſeſcit. Quam profectò ita diluit Ariſt. Idem luteo euenire quod ceræ, plurimum enim partes terrenæ in cera & luteo cum admixtum habeant humorem, non facile a calore leuigatur, quemadmodum pars terrena in tegula. Candidum vero oui cum calidæ & humidæ ſit naturæ, igne induratur, niſi enim concreſceret, ex eo membra animalium non fierent. Quod autem Medici in contrarium ſcribunt, luteum albumine in ouo calidius eſſe, ſimpliciter uerum non eſt, ſed tantum comparatione facta ad humana corpora, quæ illo aluntur. corpora omnia ſiue fuerint aquæ, ſiue terrę & aquę, quæ concreſcunt, etiam liquefieri aut calore, aut frigore oportet, prçter quædam, quæ cum aquea, & terrea ſint, refrigeratione coacta fuerunt caloris vniuerſi expiratione, quemadmodum cornu & ferrum, quæ à calore ſicco mollia redduntur, non autem ſoluuntur, niſi magna vis caloris agat. Hæc enim primum dum formantur, calore craſſeſcunt, frigore poſtea coguntur à quibus calor omnis cũ ex-

piret

piret, adeo illorum humidum frigore com primitur, ut non nisi ab igne uehementissimo soluantur & liquefiant. Quę enim aquea sunt, omnia propemodum calore liquantur, quoniam vi frigoris aut interni aut externi cōcreta siue coagulata fuerunt. Nam aquea omnia cum cogantur tantum a frigore, quoniam calorem expellit humore eorum remanente, mirum non ēst si calore adueniente liquefiant, ut aqua in glaciem conuersa, vinum, lotium, & serum: tātus enim in ijs est humor, caloris autem modicum, ut caloris recessum humoris totius euocatio minime sequatur, quare a calore soluūtur adueniente. Terrea vero quę calore solo coguntur, a quo humor illorū euocatur, hęc frigore humido liquantur, veluti sal & nitrum. Quæ in terreis caloris tantū expresione coguntur, calore iterū superueniente soluuntur, ueluti lutum, quę uero humore omni dissoluto, calore coguntur, hæc calore non soluuntur, ut ficti le, quemadmodum etiam illis contingit, quæ in terreis & aqueis parum aut nihil humoris in eorum concretione retinuerunt. Nam quæ a frigore coacta sunt, aliquid aut multum humoris retinentia, illa calore soluuntur, ueluti stannum, plumbum, aurum

&

& argentum. ferrum autem & cornu minime, quæ magis ſunt terrea, quàm aquea, aquibus cum caloris expreſsione humidi quod remanſit maxima compreſsio ſequuta fuit. lapis pyrimachus etiam calore liquatur, et mile ſiue marchiſites lapis, quæ frigore concreta fuerunt, calore eorum recedente humore tamē derelicto. Pyrimachus enim lapis in fornace in cinerem non reducitur, ſed fluit & liquatur, conſtat enim ex lapide & natura metallica, quare iterum frigori expoſitus cogitur mile etiā liquantur & quod ab illis fluit, ſi concreuerit calcem efficit nigram vitrum etiam in ijs commuueratur, quod primū moleſcit, deinde uero ab ipſo calore liqueſcit. corpora enim hæc quæ retulimus, quoniā humore abundant, concretionem admittunt, preter illa quæ humore aereo prædita ſunt, aut humorem aqueum lentum & viſcidum obtinuerunt: veluti oleum, argentum viuum, pix, viſcum. Quæ etiam valde terrea ſunt, non concreſcunt, veluti mel & muſtum, ſimiliter quæ feruorem habent, quoniam ab eo partes eorum continuo eleuantur. Mel tamen elixum coagulari videtur, quoniam calore rariores & laxiores partes redduntur,

gentum autem uiuum, ab Alchymicis mi-
stione sulphuris, quod omni ex parte illũ
non[i]urat, induratur, nam alteri rei commi
stum, quæ coagulandi facultatem habeat,
concrescit, per se autem nequaquam, in-
concretile secundum se videtur, quoniam
non exsiccatur, cum humorem bene com-
mistum habeat partibus terrenis à quibus
grauitatem habet, ueluti cetera metalla.
Liquefactibilia corpora ea præterea erunt,
quę humore aqueo prędita sunt, siue aquea
tantũ fuerint, aut aquea & terrea, quæ qui-
dem tum calore tum frigore solui possunt,
quoniam quæ calore coguntur, frigore sol
uantur, quæ frigore coguntur ab ipso calo
re dissoluantur. Nam quemadmodum con
cretione corpora omnia secundum omnes
partes terminantur, propter perfectam hu-
midi cum sicco mistionem, quam calor aut
frigus efficit, liquefactione, quæ illi aduer
satur, proprio termino priuantur, propte
rea quod non seruetur integra vnio omniũ
partium misti, & commistio humidi cum
sicco, quare liquefactione compacta corpo
ra fluida redduntur: ita ut liquefactio nihil
aliud esse videatur, quàm separatio quædã
humoris & siccitatis mistorum a calore vel
frigore facta, ita ut proprio termino secun-
dum

dum omnes partes unumquodque corpus, quod illam admittit ſpolietur. At cum calore, & frigore liquefactio quemadmodũ cõcretio contingat, & ſi a quocumq; calore fieri videatur, non tamen ab omni frigore ortum habet, quoniam eorum, quæ calore coguntur, cum alia ſint ſolubilia, alia vero inſolubilia, ſolubilia frigore humido ſoluuntur, veluti ſal, nitrum & zaccarum, in quibus humidum aqueum quod frigidum exiſtit, ingreſſum habet: fictile autem inſolubile ideo eſt, quoniam illud tantum in ipſa coctione humoris retinuit, quod continuatio corporis poſtulabat, atq; a vehementi calore eam meatuum conſtipationem obtinuit, quæ humidum extrinſecus aduenienſ admittere non poteſt. Quæ item uehementiſsimo frigore coguntur, caloris expiratione ipſiuſq; humoris compreſsione, inſolubilia ſunt, ueluti lapilli pretioſi, & lapides quorum humor ualde viſcidus, & terrenus ab ipſo frigore fuit cõcretus. In gemmis autem Plin. margaritas liquari poſſe & in tabem cõuerti, recenſet ui acerrimi aceti, & ſi frigore concreuerint: Nam Cleopatra cum Marcum Antonium eo quòd quottidie exquiſitis epulis ſaginaretur, obtrectare vellet, ſe illũ in cœna ſuperaturũ ſpopon

dit, atq; in ſecunda menſa vnionem, quæ centum ſeſtertia ęquabat, acerrimo aceto immerſit, quam diſſolutam, & liquefactam cum uidiſſet, abſorpſit. Solubilia itaq. ea ſunt, quæ nimio frigore coacta nequaquam fuerunt, quorum alia facilius alia vero difficilius ſoluuntur, quemadmodum metalla, ferrum enim cum vehementiſsimo tantum igni ſolui uideatur, inter difficile ſolubilia, ueluti cornu etiam connumeratur: Adamas omnino eſt inſolubilis, qui ſangui ne tantum hircino frangitur. Hæc enim quæ aquea ſed terrea magis ſunt, calore tan tum ſicco ſoluuntur, cum frigore concreuerint. Quæ uero aquea tantū ſunt, cum fri gore etiam concreuerint, tum calore ſicco tum humido ſolui poſſunt, quemadmodū nix, glacies, pruina. Inſolubilia omnino videntur, quæ tum calore tum frigore concreta fuerunt. Nam humor. eorum adeò ui frigoris compreſſus fuit, atque ui caloris parti terrenę ita commiſtus, ut diſſolui & facile ſeparari nequeat quemadmodum foſſillia quędam & lapidum quorundam genera, ſimiliter quę exſicatione totius humoris coguntur ſunt inſolubilia, veluti Tophi in Antris reperti atq. lapides quidā duriſsimi, qui glabris in montibus abundant,

dant, Succinum prẹterea & lachrimẹ quæ frigore coguntur, non ſoluuntur & oſſa animalium, ſimiliter lateres cocti in fornace, qui totius humoris exſiccatione calore concreuerunt, ueluti quæ antea retulimus frigore. Humoris enim exſiccatio tũ calore tum frigore quemadmodum diximus, fieri ſolet, Mirrha enim, thus, & gummi inſolubilia dicuntur, quoniam concreta sũt frigore, exſiccatione totius humoris. In quibus verò non totus fuit exſiccatus frigore, ſolui poſſunt & emolliri, ueluti ferrum & cornu. Quare arte videmus quẹdam inſolubilia reddi, omni eorum humore ui ignis diſſoluto, veluti ferrum, ſi ex eo chalybs fiat, quod etiam duriſsimũ redditur. Ebur etiam foſsile reperitur; quod cum calore & frigore concreuerit, inſolubile exiſtit. Alabaſtrites uero funditur, & liquatur igni, ad vſum vitri etiam vritur. Duorum enim cum ſit generum candidum quod circa Thebas Aegyptias & Damaſcũ naſcitur, cæteris eſt candidior, probatiſſimus vero in Carmania, mox in India, iam quidem & in Syria Aſiaque, viliſsimus autem & ſine ullo nitore in Capadocia, ni-

aſpectu declinans, qui quidem igne liquatur. Communia terræ, & aquæ ſolui poſſunt, & emolliri a calore, & ſi frigore fuerint concreta, veluti cæra, terrea & aerea nō liquantur ueluti ligna, ſed potius comburuntur. Quod autem dubitationem facere videtur, eſt butyrū, quod calore cogi & frigore uidetur, ſoluitur tamen ab ipſo calore. Nam ſecundum Medicorū placita cum lac tribus ſubſtātijs ſit præditum, ex aquea ſerum fit, ex terrena caſeus, ex pingui & aerea butyrum, calore enim non cogitur butyrum, ſed motu, qui caloris cauſa eſt, fit ſegregatio pinguioris partis in lacte ab alijs, quæ poſtea frigore cogitur, ueluti pinguedo in animalibus, quę eſt pars pinguior ſanguinis, qui etiam veluti lac, parte aquea & ſeroſa conſtat, nec nō & terrena, cum fibras habeat, præterquam in quibuſdam animalibus, quæ ſanguinem aqueum & ſeroſum ſiue ſanioſum obtinuerūt, quod morboſum eſt. Sanguinis enim concretio etſi terrenus magis ſit, frigore tamen fit, quoniam illum exſiccari contingit, quemadmodum Ariſt. ſcribit in.3.de hiſt. animal. cap. 6. Nam in ſanguine cum ſint fibræ, quæ terrenæ ſunt medięque naturę inter neruum & uenam, exſiccari poteſt. Extra animal cū calore priuetur,

uetur, humido ſpoliatur, quare frigore partes terrenę ſanguinis condenſantur & cogi uidentur, ita vt refrigeratione potius quàm frigore ſanguis gelari dicatur, quoniam aquea frigore potius gelari dicantur: ſanguis enim plures differentias ſuſcipit, ueluti Ariſto. in. 2. de partibus ca. 2. ſcribit, quoniam ſanguis in uno & eodem animali ueluti in diuerſis, alius tenuior, alius craſsior, alius ſincerior, alius turbulentior, item alius frigidior, alius calidior reperitur. roboris autem efficacior eſt ſanguis, qui craſsior & calidior, vim autem ſentiendi intelligendiq; obtinet pleniorem, qui tenuior atq; frigidior eſt: ſanguis igitur ſi ab eo fibrę non eximantur, ueluti Ariſt. ſcribit libro eodem cap. 4. cogitur veluti terra humida frigore: in corpore autem non concreſcit, propter calorem animalibus inditum, a quo non exſiccatur, ſed potius humidus ſeruatur: ſanguis autem qui fibroſus non eſt, minime concreſcit, qualis in ceruis damis & bubalorum genere conſpicitur, & ſanguis morboſus, qui ſanies dicitur, ſeuum etiam modo fibroſi ſanguinis cogitur, qui in animalibus cornigeris & non utrinque dentatis reperitur: terrea enim hęc ſunt, ꝙ

dem natura arida ſunt & terrena, Adeps uerò non cogitur nec ſiccitate aliqua frangitur, quoniam eius natura minus terrena eſt qui in illis animalibus reperitur, quę corni bus carent, vtrinque vero ſunt detentata. Adeps autem & Seuum nihil aliud ſunt, quã excrementum concoctum alimenti ſangui nei, ueluti Medulla, quę in oſſa & ſpinam di ſtribuitur in animalibus ſanguineis: Quare in ſeuoſis ſeuoſa eſt, in adipoſis adipoſa. Nam cum oſſa proprio alimento nutriri opus ſit, tepor quem oſsium complexio facit, ſanguinem concoquit; ſanguinis enim concoctio per ſe eſt ſeuum, adeps & medul la, quę modica aut nulla eſt in animalibus, quę oſſa ualidiora habent, quemadmodum Leones, De medula uero etſi contrarium Galenus & Medici ſentiant, quoniam illa oſſa nutriri nequaquam uelint, ad præſentē tamen tractationem de hac re diſputare locus hic minime requirit. Alias autem paſsiones quibus ſimilaria corpora differre ui dentur aliàs expendemus, quare hæc ſatis ſunt, ut illis ſatisfacere uideamur quæ in principio operis policiti ſumus.

FINIS.

